

Alena Hájková

Oleg Sus o humoru v Květnu

Studie Olega Suse O bezpředmětné komice slov ve třetím ročníku Května¹ a O evoluci satirika J.R.Picka ve čtvrtém ročníku téhož časopisu² mohou se dnešní mladé generaci jevit dost bezzubé a snad i omšelé. Proti tomu však mluví nejen znalost autorovy osobnosti a jeho osudu, ale především znalost dobového kontextu. O tom tedy stručně tolik:

Ve studii první obhajuje Sus právo na život komiky tzv. slovní nebo též čiré či bezpředmětné, protože se v ní odkrývají a zveřejňují „rozpory jazyka“. K témuž závěru došel, ovšem až roku 1965, Jiří Voskovec v knize Klobouk ve křoví, jemuž se slovní hříčky založené na nedorozumění jeví jako „bezděká, bezprostřední satira jazykem na jazyk“. Lapidárněji než ve svém „květnáckém“ příspěvku řekl Sus totéž v jeho upravené verzi v knize Meta-morfózy smíchu a vzteku, kde zdůraznil, že „se v bezpředmětném typu slovní komiky nelikviduje vnitřní vztah ke skutečnosti naprosto absolutně“,³ neboť je plně závislý na „kontextuálnosti“, na širším kontextu, do něhož je zasazen. V knižní podobě své stati snížil Sus množství teoretických exkurzů, jimiž se vyznačovala jeho stať v Květnu (k prospěchu věci, neboť teoretizování o komičnu nebylo v polaritě názorů Borevových a Bergsonových autorovou silnou stránkou), a posílil chápání bezpředmětné komiky jako estetického faktu. Doklady z textů V+W, Morgensterna (první Hiršalův výbor z Morgensterna vyšel příznačně 1958), z Carrollovy Alenky (druhý český překlad, Skoumalův, vyšel 1962) rozmnožil tu o prozaickou ukázkou ze Švejka, čímž jeho výklad nabyl širší srozumitelnosti. Rozšířen mohl být pasus o tvorbě meziválečné české avantgardy (Karel Konrád, Vladislav Vančura...), úplně jasno do problematiky vnesly však podle mého názoru až hry absurdního divadla, především Havlova nesmrtelná Zahradní slavnost se svými „zahajovačskými“ a „likvidátorskými“ tirádami, i začínající tvorba malých divadel.

Stať pickovská, věnovaná převážně tvorbě básnické, neopomíjející však příležitostně ani prozaickou a dramatickou tvorbu dvou autorů zanedlouho „prokletých“, Karla Michala a Ivana Vyskočila, souhlasí v jednom ze svých ústředních bodů s tenorem stati výše jmenované, totiž v důrazu na jazykový experiment. Jinak při explikaci Pickova naturelu satirika dopouští se Sus jistého omylu souvisejícího se soudobou teorií komična, která byla (a je víceméně podnes) ve vleku představ o „velkém“ humoru jako světovém názoru a o satíře jako hlavní, ne-li jediné, reprezentantce komična. Nad tuto teoretickou úroveň Sus nešel, prakticky však při chronologickém rozboru Pickova díla zjistil po etapě „erotizující komiky“ (tedy ne už satiry!) jeho vývoj přes parodii k paradoxní komice.

Nad oběma statemi je třeba si uvědomit, že hlavním arbitrem české satiry v této době byl Josef Hrabák, který sice právem napadal nadužívání slovních hříček v „dikobrazí“ satíře, avšak dokázal se nadměrně rozhořčit nad Lacinovým epigramem na Tenčíkovo vydání

---

1) č. 14, str. 802-806.

2) č. 4, str. 196-191.

3) 2. rozšíř. vyd. 1965, str. 18.

Erbenovy Kytice pro mládež, z něhož bylo bez vysvětlení vypuštěno Záhořovo lože. Lacinův epigram „Vyklidil je mistr Tenčík /, aby knížka byla tenčí. / Tím dán kurs nové edici: / Škubejme chutě Kytici!“ zavdal Hrabákovi v 1. čísle Hosta do domu (1954) příležitost, aby se rozhořčil nejen nad takovýmto upravováním knih pro mládež, ale i nad využitím rýmové dvojice Tenčík - tenčí jako samoučelné hříčky. Že tím Lacina svou kritiku umocnil ve smyslu komickém, Hrabákovi přitom uniklo. Pod vlivem této autority odmítl i Sus Pickův epigram na denacifikaci válečného zločince Jodla se slovní hříčkou: „Proč čistili ho? / Nač ten chvat? / Aby zas mohli / JODLOVAT!“ Tento typ vtípu odmítá Sus i ve jménu Jiřího Haussmanna jako Pickova pravzoru, naštěstí však opět pouze pokud jde o Pickovu prvotinu; naštěstí proto, že četné Haussmannovy epigramy na postavy a aféry první republiky, ať sebevtipněji formulované, jsou dnes už nesrozumitelné. (To platí ostatně i pro zmíněný epigram Pickův.) Ve svém dalším výkladu odhadl Sus, jak už bylo řečeno, Pickovo směřování k nonsensu a předvedl odvahu a iniciativu hlásit se k tomu typu komična, který posloužil jako jeden z klacků, jimiž byl Květen zakrátko ubit.